

Sófalvi Krisztina

Grammatikai vonatkozású kontaktusjelenségek a mezőségi nyelvhasználatban

1. Bevezetés

A többnemzetiségű régiók nyelvhasználatát meghatározó többnyelvűség, illetve ezen belül a kétnyelvűség leírásában a két nyelv egymáshoz való viszonya alapján a szociolingvisztikai kutatások megkülönböztetik a *hozzáadó* (*additív*) és *felcserélő* (*szubtraktív*) kétnyelvűséget. A hozzáadó kétnyelvűség esetén az egyén úgy sajátítja el a második nyelvet, hogy kiegészíti vele a nyelvi repertoárját, és a második nyelvi tudás nem válik az anyanyelvi tudásának kárára. A felcserélő kétnyelvűség-nél viszont csökken a beszélő anyanyelvi kompetenciája, leértékelődik az anyanyelv presztízse, fokozatosan a második nyelv veszi át a helyét (Lambert, 1974, Kiss, 1995, 196, 216. o., Bartha, 1999, Péntek-Benő, 2020, 261. o.). Egy 2009-es felmérés szerint az erdélyi magyaroknak körülbelül 80%-a beszéli valamilyen szinten a román nyelvet is, tehát nagy többségük magyardomináns magyar-román kétnyelvűnek tekintendő (Péntek-Benő, 2020, 262. o.). A magyarság számaránya szempontjából Romániában a tömbhelyzetben, különösen a Székelyföldön élő magyarok magyardomináns kétnyelvűek, ritkább esetben egynyelvűek. A szórványban, illetve a szórvány és a tömbhelyzet közötti átmeneti régiókban élők nyelvhasználatában az egyén iskolázottságától, foglalkozásától, kapcsolati hálójától, nyelvi környezetétől függően lehet a hozzáadó és a felcserélő kétnyelvűség teljes skálájáról beszélni. A felcserélő kétnyelvűség nem feltétlenül vezet nyelvcseréhez, de minden esetben másodnyelv-dominanciájú kétnyelvűség előzi meg a nyelvcserét (Lanstyák, 2000, 234. o., Péntek-Benő, 2020, 269. o.). Az erdélyi szórványokban élő felcserélő kétnyelvűek nyelvváltozatára különböző fokú másodnyelvi, azaz román nyelvi dominancia jellemző, elsősorban bizonyos regiszterek (közigazgatási nyelv, oktatási, orvosi nyelv, szaknyelvek) tekintetében. Ez azt jelenti, hogy a beszélők hivatali, iskolai, munkahelyi, vagyis az otthonon, családon kívüli nyelvhasználatában sokkal intenzívebben van jelen a román nyelv, mint a közvetlen környezethez, családi élethez, mindennapokhoz kapcsolódó megnyilatkozásokban. Nyelvhasználatukban nagyobb mértékben jelennek meg a nyelvi kontaktusjelenségek,

mint a hozzáadó kétnyelvűség esetén, mert – bár mindkét típusnál állandó interferencia van a két nyelv között – a felcserélő kétnyelvűeknél gyengébb az anyanyelvi kompetencia, a nyelvcsere folyamatában egyre több elemet használnak a számukra hozzáférhetőbb román nyelvi repertoárból. Minél előbbre tart az egyén a nyelvcsere folyamatában, annál több szinten nyilvánul meg a nyelvi kölcsönhatás. A felcserélő kétnyelvűség előrehaladott fokán egyre gyakoribbak a különböző típusú kontaktusjelenségek, és ezek nem csak lexikálisan, kölcsönszavak formájában jelennek meg, hanem a grammatikai és szemantikai struktúrákban, mondattani sajátosságokban, szintaktikai viszonyokban is. A kétnyelvűség felcserélő típusa elsősorban a szórványban és a diaszpórában élő kétnyelvűekre jellemző (Péntek–Benő, 2020, 261. o.). A felcserélő kétnyelvűség folyamatában egy-egy közösségen belül ezek a kontaktushatások rendszerszerűvé válnak, ugyanis a magyar nyelvű kommunikáció során nem csak egyénileg, alkalmilag fordulnak elő román nyelvi hatással magyarázható jelenségek (kölcsönszavak, tükörfordítások, tükörkifejezések, szemantikai, szintaktikai jelenségek), hanem a regionális kisebbségi nyelvváltozatokban egyre gyakrabban megjelenő alkalmi interferencia-elemeket el is sajátítják, át is veszik egymástól.

Tanulmányomban mezőszéki falvakban, esetenként intenzív felcserélő kétnyelvűégi helyzetben élő magyar adatközlőkkel készített interjúk szövege alapján elemzem a nyelvi érintkezés grammatikai vonatkozásait, különös tekintettel a mondattani jelenségekre. Ezeket azért tartom fontosnak tanulmányozni, mert a román-domináns felcserélő kétnyelvű beszélők nyelvváltozataiban előforduló számos másodnyelvi lexikai elem, kölcsönszó, kódváltás, tükörszó, tükörkifejezés mellett egyfajta rendszer figyelhető meg a köznyelvi magyartól eltérő grammatikai elemek, nyelvtani szerkezetek használatában is.

2. A magyar–román nyelvi érintkezés története, kutatási előzmények

A magyar–román nyelvi kontaktusok kutatása a múlt évszázadokban elsősorban lexikológiai szempontú volt, a szókölcsonzések vizsgálatára szorítkozott. Ezáltal nem csak a magyar nyelv román elemeiről, kölcsönszavairól születtek a két nyelv érintkezésének szempontjából releváns munkák (Tamás, 1966, Márton, 1972, Márton–Péntek–Vöő, 1977, Zsemlyei, 1979, Bakos, 1982), hanem a magyar nyelv román nyelvre gyakorolt hatásáról is. A román nyelvben fellelhető magyar elemeket már a 19. század végén vizsgálták (Alexics, 1888). A múlt század ötvenes éveitől már a román „szomszédos nyelvként” felkeltette a magyar nyelvészek érdeklődését, részletes tanulmányok keretében foglalkoztak kialakulásával, történetével, nyelvjárásaival, nyelvtani, szerkezeti sajátosságaival (Bakos, 1952a, 1952b). Átfogó elemzések születtek a román nyelv magyarra gyakorolt hatásáról (Blédy, 1942,

Balázs, 1965), később pedig a román jövevényszavak alaktani kérdéseit is kezdték vizsgálni (Zsemlyei, 1969, Bakos, 1970).

A két nyelv érintkezését tanulmányozó kutatások csak a 20. század vége felé kezdtek kiterjedni a szemantikai vonatkozásokra (Péntek, 1981). Intenzívebb szemantikai elemzésekre csak a romániai rendszerváltás után került sor (Benő, 2004, Zsemlyei, 1995), akárcsak az aktív kétnyelvűség és a közvetlen nyelvi kontaktusok vizsgálatára az élőnyelvi kutatások kiterjesztésével (Péntek, 1997, 2007, Benő, 2014), ugyanis a nyelvi kontaktusok szemantikai és szintaktikai vonatkozásait élőnyelvi vizsgálatokkal lehet leghatékonyabban feltérképezni. Míg a kérdőíves atlaszkutatások során (Deme–Imre, 1968–1977, Murádin–Juhász, 1995–2010) az adatközlő a kérdésekre igyekszik átgondoltan, egyfajta nyelvi tisztaságra, műveltségre, tudatos nyelvhasználatra törekedve, a megfelelő kifejezést keresve válaszolni, a spontán beszéd, elmesélés, narráció közben nyilvánvalóbbá válik az, hogy a kétnyelvű egyén egyszerre két nyelvi rendszert működtet, annak szóállományával, szemantikai viszonyaival, szintaktikai struktúráival együtt. Ennek következményeként anyanyelvi megnyilatkozásaiban nem csak lexikálisan, hanem strukturális szinten is előfordulnak a második nyelvre jellemző mondatszerkesztési, szórendi, vonzathasználati sajátosságok, redundancia- és hiányjelenségek. A tanulmányban bemutatott adatokban megfigyelhető, hogy a beszélők a magyar nyelvű megnyilatkozásaikba átültetnek, „lefordítanak” a román nyelvre jellemzőbb grammatikai szerkezeteket is, ilyen például a mondaton belüli szórend, a tagadószóok halmozása, egyes ragok, vonzatok román mintára történő használata. Ennek következtében a nyelvi kontaktushatások átfogó, teljes körű vizsgálatához egyre szükségesebbé válik az, hogy a kétnyelvűségi kutatások kiterjedjenek a grammatikai jelenségek tanulmányozására is.

3. A nyelvi érintkezés grammatikai vonatkozásai

Ahogy az előző fejezetekben jeleztem, és az elemzett adatokból is kiderül, a kontaktusjelenségek nem csak a szókészletben nyilvánulnak meg, hanem strukturálisan is áthatják a kétnyelvűek nyelvhasználatát, annak grammatikai struktúráit, mondatszerkesztését, raghasználatát is. A kétnyelvű egyének kódkészlete két nyelv lexikai és nyelvtani elemeiből áll össze. Fontos előrebecsíteni, hogy a beszélt nyelv vizsgálata során más mércét kell alkalmazni, mint az írott nyelvhasználat tanulmányozásánál, mert például a szórendi jelenségeknél gyakran csak a beszéd spontaneitásából következő eltérések mutatkoznak. A beszélő olykor a gondolatmenetéből adódó szórendet érvényesíti olyankor is, amikor az nem csak az írott nyelv, hanem a rendezettebb beszélt nyelv szabályainak is ellentmond (Lanstyák, 2009, 108. o.). Ezért a vizsgált jelenségek egy része *relatív kontaktusjelenség*nek

minősül, ami azt jelenti, hogy az egynyelvű beszélők nyelvhasználatában is megjelenik, de a kétnyelvűekében gyakrabban, többféle nyelvváltozatban és regiszterben is előfordulhat. Jelenlétük nem csak a többségi nyelv hatásával magyarázható, de ez a hatás nem is zárható ki, ha az átadó nyelvre jellemző az adott szerkezet használata. (Lanstyák, 2011, 76–77. o., 2016, 56–57. o., Péntek-Benő, 2020, 281. o.). Különösen gyakoriak a mondat szintjén előforduló relatív kontaktusjelenségek: a magyar köznyelvtől eltérő szórend, sajátos kettős tagadás, toldalékok, névutók szokatlan használata, a többes számnak a köznyelvtől eltérő alkalmazása. Megemlítendő, hogy a mondattani jelenségek szemantikai szempontból átfedést képeznek a tükörszerkezetekkel, mert az utóbbiak sok esetben a román nyelvű mondatok szó és szerkezet szerinti fordításai, ezért a jövőben érdemes lesz a kutatást összekapcsolni a kontaktusnyelvészeti kutatások szemantikai vonatkozásaival is.

A magyar–román nyelvi érintkezésben két, tipológiai szempontból eltérő nyelv találkozásáról, több évszázados kölcsönhatásáról beszélünk. A magyar nyelv szintetikus agglutináló nyelv, amely toldalékok segítségével fejezi ki a szintaktikai viszonyokat, a román pedig analitikus, flektáló nyelv, amely előjárószókat használ a szintaktikai viszonyok érzékeltetésére (Péntek-Benő, 2020, 271. o.), és hosszabb-rövidebb szó szerkezetekkel fejez ki olyan tartalmakat, amelyeket a magyar nyelv összetett szavakba tömörít (Péntek-Benő, 2020, 282. o.). Ennek megfelelően, ha az erdélyi magyar nyelvváltozatokban, akárcsak a többi kisebbségi régió helyi nyelvváltozataiban (Csernicskó, 1998, 256. o., Göncz, 1999, 173–174. o., Lanstyák, 2000, 152. o., Szépfalusi és mtsai, 2012, 213–214. o., Fancsali és mtsai, 2016, 184–186. o.) a magyar köznyelvtől eltérő módon és mértékben előfordulnak analitikus, széttagoló nyelvi formák (*meg van halva, fel volt építve, tagsági díj*), vagy ha többes számot (*fájnak a lábaim*) használnak olyan esetben is, ami a köznyelvben egyes számban jelenik meg, az a két nyelv közötti érintkezéssel magyarázható. De ugyanez vonatkozik a kicsinyítésre (*kezecke, kenyérke*), a feminizálásra (*tanárnő, igazgatónő*), és az általános alany egyes szám második személyű igealakokkal való kifejezésére is (*Ha nincs egy szakmád, nem vagy semmi*), amelyek elterjedtsége az erdélyi magyar nyelvváltozatokban valószínűleg a román nyelv hatásának tulajdonítható (Benő, 2013, 16. o. Péntek-Benő, 2020, 282–294. o.).

4. Interjúalanyok, települések, a kutatás módszere

Az adatgyűjtésre 2018-ban, 2019-ben és 2020-ban került sor kilenc mezőségi településen.¹ A falvankénti 5–10 (összesen 62) adatközlő 32 és 91 év közötti magyar

¹ A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Nyelvcseré-folyamatok a mezőségi szórványokban című kutatási projektje a Domus Hungarica intézményi pályázata támogatásával valósult meg. Az adatgyűjtést Benő Attila és Sófalvi Krisztina végezte.

anyanyelvű személy, akik egyénenként eltérő szinten a román nyelvet is beszélik. Az adatgyűjtés a bemutatott falvakban irányított, nem strukturált, narratív interjúk, hangfelvételek segítségével történt. A rögzített beszélgetések életinterjú jellegűek voltak, amelyek során az adatközlőket életükről, gyerekkorukról, a falu múltjáról, történetéről, az egyházi életről, a helyi román közösséggel való viszonyokról, román nyelvtudásukról, nyelvhasználati szokásaikról kérdeztük. Eddig a következő mezőségi településeken történt adatgyűjtés: Botháza, Magyararkályán, Magyarpalatka, Magyarszovát, Mezőkeszű, Mócs, Pusztakamarás, Vajdakamarás, Visa. 2021-ben további három faluban (Buza, Feketelak, Melegföldvár) folytatódott a gyűjtés, de ezeknek az adatoknak a feldolgozására még nem került sor. A kutatás helyszínei változatos etnikai és nyelvi környezet tanulmányozását tették lehetővé, mivel az adott magyar közösségek demográfiai helyzete szempontjából a többségi, átmeneti vagy szórványhelyzetet egyaránt képviselték.

5. A grammatikai vonatkozású kontaktusjelenségek típusai

5.1. Szórendi kérdések

A mondattani kontaktusjelenségek egyik leggyakoribb és legszembetűnőbb formája a köznyelvitől eltérő mondatbeli egyenes szórend, mely gyakran a román nyelvre jellemző SVO (alany + igei állítmány + tárgy) szórendű szerkezetet követi, nem a magyar mondatot meghatározó SOV (alany + tárgy + igei állítmány) szórendet (Benő, 2014, 123–124. o., Péntek–Benő, 2020, 294. o.). Ez a szokatlan, köznyelvitől eltérő szórendi jelenség több formában megnyilvánulhat: átszólheti a teljes mondat szerkezetet, vagy csak a mondat egy-egy szerkezeti egységében, például a névutós szerkezetekben figyelhető meg. Az alábbiakban először azokat a szórendi eltéréseket mutatom be, melyek esetében a román nyelvben az adott szórendi szerkezet használata általános, később azokat, ahol nem egyértelmű a román nyelvű párhuzam, inkább a két nyelv határán való egyensúlyozással és az ebből fakadó nyelvi bizonytalansággal magyarázhatók (Péntek–Benő, 2020, 274–276. o.).

5.1.1. Leggyakoribb, a román nyelvi szerkezettel hasonlóságot mutató szórendi eltérés az SVO mondat szerkesztés a cselekvést, történést kifejező igei állítmányokat tartalmazó mondatokban. Amint az alábbi példák szemléltetik, a fordított szórend egyszerűbb és bonyolultabb (bővített) mondat szerkezetekben is érvényesül:

*Mink **dolgoztunk sokat** Mócsan² (J. M. 77 éves férfi, Magyarpalatka).*

2 A hangfelvételek szövegének lejegyzése a mezőségi magánhangzó-sajátosságok figyelembevételével történt. Részletesebben l. Sófalvi Krisztina. 2020. A-zás és o-zás néhány belső-mezőségi településen. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 64/2: 141–150. o.

http://www.sztanyi.ro/download/NYIRK_2020_2.pdf (letöltés ideje: 2022. március 14.)

Sokat kellett üljek hanyatt, és kaptam tüdőgyulladást (F. M. 82 éves férfi, Mezőkeszű).

Ők laknak a Byron utcán (V. A. 65 éves nő, Pusztakamarás).

Ők (vegyes családok) *tartanak két húsvétat* (M. Zs. 63 éves nő, Magyarkályán).

Én énekelek jól (H. E. 80 éves nő, Mezőkeszű).

A köznyelvi normához képest szokatlan mondatszerkesztés a létezés, állapotot kifejező igei állítmányú mondatokban is megfigyelhető. Az egészségi állapotra utaló megnyilatkozásokban különösen gyakori ez a forma, ugyanis a román nyelv a betegséget a magyarban is előforduló, de nem annyira általános *Eu am...* ('Nekem van...') habeo-szerkezettel fejezi ki.

Nekem van sérvem... Van 11 éve trombózis a lábamba (T. I. 38 éves nő, Magyarországot).

Abba van sok bacilus (K. M. 53 éves nő, Vajdakamarás).

Az üzletjek van ottan a, hogy mondják, az expozíció mellett (V. A. 65 éves nő, Pusztakamarás).

Három év van különbség köztünk (Sz. E. 48 éves nő, Mezőkeszű).

A kisebbiknek van csak egy leánya (N. Zs. 84 éves nő, Magyarországot).

Összetett (névszói-igei) állítmányú mondatokban is megfigyelhető a román nyelvre jellemző egyenes szórend, a névszói állítmányt tartalmazó mondatok szerkezetéhez hasonlóan:

Nekije volt rákja a gyomránál (Sz. A. 87 éves nő, Pusztakamarás).

Na, de ottan nagyobb volt az irigység, mert mi voltunk erdélyiek, és ők nem (M. P. 64 éves férfi, Pusztakamarás).

5.1.2. Az alanyon és állítmányon kívül más mondatrészek között is gyakran előfordul a szokatlan szórend. Több település beszélőinek nyelvhasználatában megfigyelhető például az, hogy a helyhatározót és mennyiségjelzőt kifejező névutós szerkezetekben (*alul, felül, belül, túl, innen*) a névutó megelőzi a főnevet, a román *sub biserică* ('a templom alatt'), *peste drum* ('az úton túl'), *dincoace de* ('...-on/-en/-ön innen'), *peste treizeci* ('harminc felett') stb. szerkezetek mintájára. Ez a jelenség az egynyelvűek nyelvhasználatában is megfigyelhető, relatív kontaktusjelenséggé a kontaktusváltozatban való viszonylagos gyakorisága teszi. Mivel az egynyelvűek nyelvhasználata vonatkozásában nincsenek adataink erről a jelenségről, az összehasonlításban egyelőre csak a spontán megfigyelésekre támaszkodhatunk.

Mük éppen alól a templomon laktunk (E. Zs. 89 éves nő, Magyarparlatka).

Felül azon az úton van, ahol van ez a nyári üzletje ilyen építkezés s ilyesmi (M. I. 72 éves nő, Mócs).

*S akkor amelyik ott **bejül a völgyen** van, ahogy megy az országúton... (Gy. Zs. 73 éves férfi, Magyarkályán).*

*És ahogy folyik le a patak, **túl a patakon** volt Románia, és **innen a patakon** volt Magyarország (Gy. Zs. 73 éves férfi, Magyarkályán).*

*Mócsan voltunk a botháziak is és a gyéresiek is. Ott voltunk **fejül a harmincon** (H. Zs. 68 éves nő, Botháza).*

5.1.3. Rendszeresen előfordul a segédigés szerkezetekben a bővítmény beékelése a segédige és a főige közé. A főnévi igenév + segédige szerkezetben a magyar nyelvben megszokott szórend helyett a románra jellemző segédige + főnévi igenév (r. *trebuie să...*) szórend érvényesül.

*S azóta ő is **kell ilyen nyugtatókkal éljen**, mert nem bír magával (T. I. 38 éves nő, Magyarorszávat).*

*A többbit is **kell megcsinálni** (Sz. E. 48 éves nő, Mezőkeszű).*

*Nem tudom, **meddig lehetni fog ezt bírni** (P. M. 39 éves nő, Magyarpalatka).*

A bizonytalansággal magyarázható, hogy a bemutatott jelenség fordítottja is megfigyelhető a következő példában:

*Aztán **menjek kell** evvel is (L. A. 77 éves nő, Visa).*

5.1.4. Elsősorban nem szórendi kérdés, mégis részben összefügg vele a szükségtelen névelő betoldása, ami redundancia-jelenségnek tekinthető (a redundancia- és hiányjelenségekre l. Lanstyák, 2009, 112–131). Az első példában megjelenő határozatlan névelő használatával a szószerkezet (*egy anyám*) a román szerkezet szó szerinti fordításaként hat. A második-harmadik példában határozott névelők esetében nem figyelhető meg román nyelvi párhuzam, beszélt nyelvi jelenségnek minősülnek.

*Nekem olyan volt, mint **egy anyám** (T. I. 38 éves nő, Magyarorszávat).*

*Aztán beszélek **a telefonon**. 12 ezer km-re vannak, és ezen a dróton **béjün a hang** (Zs. J. 79 éves férfi, Magyarorszávat).*

*Az unokámról volt **a szó** (M. Zs. 63 éves nő, Magyarkályán).*

5.1.5. Több olyan mondatszerkesztési, szórendi jelenség fordul elő a mezőségi magyarok nyelvhasználatában, melyeknek *nincs román nyelvi megfelelője*, inkább a két nyelv párhuzamos használatából fakadó bizonytalanság miatt alakul a köznyelvitől eltérő módon a mondat szórendje. Esetenként a megértést is zavaró konstrukciókban is előfordulnak szórendi eltérések, de ilyenek az egynyelvű egyének beszédében is megfigyelhetők, ezért inkább relatív kontaktaktusjelenségnek minősülnek. Amint az alábbi példák is jelzik, egy részükben fellelhető egyfajta rendszer, hasonlóság. Gyakori, több település adatközlőinél megfigyelhető példája ezeknek a

jelenségeknek a *csak* határozószó szokatlan elhelyezkedése a mondatban. Ez a határozószó a magyar nyelvben jellemzően az általa kiemelt mondatrész előtt szokott állni. Az adatgyűjtés során nyilatkozó kétnyelvű adatközlők beszédében a *csak* többször is a kiemelt mondatrész után áll, például az időhatározói szerkezetben követi az időhatározót, vagy a tárgyias szó szerkezetben követi a tárgyat:

Hét órakor csak kellett a munkát kezdeni (L. F. 76 éves férfi, Visa).

Karácsony napján csak jönnek (Gy. H. 48 éves nő, Pusztakamarás).

Első évet csak végezte (B. T. 78 éves nő, Pusztakamarás).

Nem gyakori, de előfordul, hogy a *csak* határozószó összetett szavak elemei között hangozik el. Román nyelvi megfelelője nem ismert, a beszélő gondolatmenetét követő, bizonytalanságot jelző szórendi jelenség:

Hetven csak valahány volt, egy agyvérzéssel (K. E. 78 éves nő, Visa).

Tagadó mondatokban több település beszélőinél is megfigyelhető, hogy a bővítő tagadószó és ige közé ékelődik, ezzel megbontva a tagadó szerkezetek egységét:

Óvodába *nem rendesen járt el* (P. M. 39 éves nő, Magyarpalatka).

Avval *nem erősen vagyunk* kibékülve (K. Z. 79 éves férfi, Visa).

Nem könnyű volt az se. Az is lejárt (S. I. 91 éves férfi, Vajdakamarás).

A következő példák inkább beszélt nyelvi jelenségnek tekintendők, mert többnyire csak alkalmilag, egy-egy példában fordulnak elő, rendszer sem fedezhető fel bennük, többféle mondatrészt érintenek. Egyértelmű román nyelvi párhuzamuk sem ismeretes, mégis megemlítenők ebben a kutatásban, mert a beszélt nyelvi lazaság mellett, a kétnyelvű beszélőknek a nyelvhasználatában megmutatkozó bizonytalanságot is tükrözik.

Akkor már *ismertem meg* jobban (O. I. 57 éves nő, Pusztakamarás).

Csúnya is idő volt (Sz. E. 48 éves nő, Mezőkeszű).

Ritkán *jönnek is* haza (M. I. 72 éves nő, Mócs).

Olyan mondatrészek is bekerülhetnek a tagmondat belsejébe az állítmány után, melyek a magyar köznyelvben megelőzik azt, de ennek a fordítottja is megfigyelhető:

Mert ő még hozatatt, *nem volt az az első* (J. M. 77 éves, Magyarpalatka).

És M. valamivel jobban *tudna mintha magyarul, mint I.* (Sz. M. 55 éves nő, Mócs).

S olyan két hektár *majdnem van* töröbuzánk. (V. A. 65 éves nő, Pusztakamarás).

Azért *inkább vették meg* azt a házat (M. Zs. 63 éves nő, Magyararkályán).

A bemutatott szokatlan szórendi szerkezetek pontosabb leírásához, az egynyelvűekénél gyakoribb használatuk magyarázatához, a kontaktusjelenségeken belüli csoportosításukhoz további kutatások szükségesek.

5.2. *Kettős tagadás, tagadósók halmozása*

A magyar köznyelvben a *sem*, *szincs* tagadószavak magukban foglalják a teljes mondat tagadását, nem tagadjuk külön az állítmányt is, a román nyelvű tagadó mondatban viszont a tagadószó és az alany mellett az állítmány is tagadó formába kerül. A kétnyelvű adatközlők nyelvhasználatában gyakori redundancia-jelenség a szükségtelen tagadósók használata, a sajátos kettős tagadás. Nem csak az igei állítmányoknál, hanem a bonyolultabb szerkezetű összetett állítmányoknál is érvényesül a széttagoló tagadó forma. Ez a jelenség nem csak a román nyelvű szerkezet szó szerinti fordításával magyarázható (*nici nu...*), hanem összefügghet azzal is, hogy a kontaktushelyzetben élő beszélők nyelvhasználatában általában elfogadottabb az analitikus, széttagoló formák használata.

A *sem* tagadószó gyakori, jellegzetes kontaktusváltozata a *se nem*, *sem nem* széttagoló tagadó szerkezet:

Azt mondták, hogy semmit se nem kell csináljak, csak menjek s vásároljak nekijek (E. K. 72 éves nő, Botháza).

A gyerekek még egy csokoládénak se nem örvendenek (O. I. 57 éves nő, Pusztakamarás).

Én azt hiszem, egyik se nem jönne haza (L. Á. 62 éves nő, Visa).

Ez se nem volt így helyes dolog (Sz. R. 63 éves nő, Magyarorszávat).

Nem könnyű, de az se nem volt olyan nehéz (P. S. 63 éves férfi, Magyarorszávat).

A példákban bemutatott tagadó szerkezet használata összefügghet a magyar köznyelvben is használatos *se nem...*, *se nem...*-típusú párhuzamos tagadó szerkezettel is, például: *Azóta ők se nem voltak nálunk. Mi se nem voltunk náluk* (Sz. R. 63 éves nő, Magyarorszávat). Így ez a szerkezet is tekinthető relatív kontaktusjelenségnek.

A kettős tagadás elemei közé más mondatrészek, például időhatározószók is beékelődhetnek:

Még emberek se most nem járnak (E. K. 72 éves nő, Botháza).

Bottal se már nem tudok elindulni (E. Zs. 89 éves nő, Magyarorszávat).

Megfigyelhető továbbá a *szincs* tagadószó *se nincsen/nincsen* széttagoló szerkezetű megfelelője, illetve alkalmilag a *se* tiltószó *se ne* összetételű változata is:

Hát neki se nincsen ura, aztán egyedül van (V. S. 67 éves férfi, Pusztakamarás).

Karácsonyra egy se nincsen itthon (L. Á. 62 éves nő, Visa).

Ott se nincsen most úgy munka (Sz. S. 42 éves férfi, Magyarorszávat).

*Hát most már még a negyede **se nincsen*** (P. S. 63 éves férfi, Magyarokalján).

*S a férj **se ne** gondolja, hogy mindig neki van igaza* (J. M. 78 éves nő, Magyarpalatka).

A következő példamondatokban a *sincs* tagadószó *is nincs, se van, nem van* összetételű széttagoló szerkezetű változatai olvashatók:

*Azok **is nincsen** itten egyik se* (Sz. R. 63 éves nő, Magyarországot).

*Felkelünk, a tejet megótni, palackozni, mit tudom én, mit készíteni, el **se van** vive, s már újra jön az estéli fejés és újra aztat kezdjed* (P. M. 39 éves nő, Magyarpalatka).

*És hát aztán **nem** olyan messze **van** Vajdakamarás **se*** (H. M. 65 éves nő, Mezőkeszű).

A bemutatott jelenségekhez hasonlóan a *sose nem* széttagoló szerkezet is megjelenik a *sosem* tagadó határozószó kontaktusváltozataként, de ugyanez történik a *mégsem* határozószó esetében is:

***Sose** tejet **nem** látott a sajt* (P. M. 39 éves nő, Magyarpalatka).

*De **mégse nem** juthat így, Isten őrizz* (Sz. M. 55 éves nő, Mócs).

***Mégse nem** volt ez, másképp volt* (Sz. R. 63 éves nő, Magyarországot).

Az *úgysem* kötőszó kontaktusváltozata *úgyis nem, úgyse nem*, ritkábban az *úgyisincs* összetétel is előfordul *úgyse nincs* formában:

*Még a híreket megnézzük, persze, még valamit, de **nem** a sok hülye politikát, mert **úgyis nem** ér semmit* (Sz. J. 56 éves férfi, Mezőkeszű).

*Én **úgyse nem** értek* (M. P. 64 éves férfi, Pusztakamarás).

*Látod, még **úgyse nem** térnek. Még **úgyse nem*** (76 éves férfi, Botháza).

***Úgyse nincsenek** marháim most kint* (E. K. 72 éves nő, Botháza).

Különbéle sajátos, a mezőségi magyar nyelvhasználatra jellemző tagadó formák a következők is: *nem is* → *se nem*, *nincs is* → *se nincs*:

*Nagyon sokat kellett dolgozni. **Se nem** volt, hogy valamit vegyünk. Hát **nem** kaptunk* (N. Zs. 84 éves nő, Magyarországot).

*De **se nem** adta ki senkinek, mert egy évbe jűnek háromszor haza, s akkor, mint mondja ő, van hol letegyék a fejeket* (N. Zs. 84 éves nő, Magyarországot).

*Na, és **se nincsenek** ott éppen olyan közel* (Sz. A. 42 éves nő, Pusztakamarás).

A bemutatott példákhoz hasonló, de a köznyelvi normához képest még szokatlanabb a *sem* tagadószó *is nem* széttagoló szerkezetű változata és a tagadó szerkezetek halmozása egy megnyilatkozáson belül. Ezekben a mondatokban sem egyértelmű a román nyelvi párhuzamosság, inkább a szórendi kérdéseknél tárgyalt zavar, bizonytalanság lehet a magyarázat:

*Anyósom se volt anygal, ahogy mondják, és én **se nem** voltam ördög. Fordítva **is nem** volt. Hanem úgy volt, hogy két személy voltunk* (E. Zs. 89 éves nő, Magyarpalatka).

*Ők **se nincs** mit panaszkodjanak, mert műk **se nem** bánunk rosszul velük, **soha nem** sértsük meg egyiket se* (Gy. Zs. 73 éves férfi, Magyaroklyán).

Nem figyelhető meg pontos román nyelvi szerkezeti párhuzam, inkább a bizonytalanság lehet a magyarázata annak is, hogy olykor a tagmondatok szintjén is egyfajta kettős tagadást észlelünk. Ilyenkor az összetett mondat mindkét tagmondatában megjelenik a tagadás akkor is, ha az alárendelt tárgyi mellékmondatban megjelenő cselekvés a tagadás tárgya.

*A szüleim **nem** szerették volna, **nehogy** román után menjek férjhez* (S. K. 89 éves nő, Mócs).

*Én **nem** akarok, hogy **semmit se** mondjak* (K. M. 53 éves nő, Vajdakamarás).

*És nem fogtam neki. **Mintsább** hogy **ne** csináljam, ahogy kell, inkább nem* (Gy. H. 48 éves nő, Pusztakamarás).

5.3. Vonzatkeverés, vonzatkölcsönzés

5.3.1. A vonzatkeverés jelenségére más erdélyi szórványközösségek nyelvhasználatából is rendelkezünk adatokkal (Kádár, 2000, 95. o.). A Mezőségben gyűjtött adatokban a kétnyelvűségből fakadóan különösen a helyhatározók esetében gyakori a határozóragok szokatlan használata a többjelentésű román elöljárósók hatására. A köznyelvi használatukhoz képest más jelentésben is használt határozóragok nem csak főnevekhez kapcsolódnak, hanem a határozószót és határozóragos névmást is érinthetik.

Gyakori a *-hoz/-hez/-höz* határozórag használata a *-ba/-be*, a *-ra/-re* ragok helyett, ugyanis a román nyelvben a *la* többjelentésű elöljárószó fejezi ki ezeket a helyviszonyokat:

*Minden vasárnap mentünk a tán**choz*** (N. Zs. 84 éves nő, Magyarorszávat).

*S akkor a kamarásiak a református iskolá**hoz** járnak* (M. Zs. 63 éves nő, Vajdakamarás).

*Fogd bé hamar a lovat a szekér**hez*** (N. E. 80 éves nő, Botháza).

*Csak nézett a nap**haz**: kell menni a bárányokkal* (E. Zs. 89 éves nő, Magyarpalatka).

Több település adatközlőinek beszédében hallható a *-nál/-nél* helyhatározórag *-hoz/-hez/-höz* jelentésben:

*Minden hónapban kell menjen az orvos**nál*** (Gy. J. 71 éves nő, Magyaroklyán).

*Nem volt szabad, hogy átmenjünk egyik a másik**nál*** (M. P. 64 éves férfi, Pusztakamarás).

*S hamar járt, hogy kapjon, menjen férj**nél*** (J. M. 77 éves férfi, Magyarpalatka).

*Nem engednek be **nála*** (K. S. 60 éves férfi, Pusztakamarás).

Ugyancsak a *-nál/-nél* helyhatározórag *-on/-en/-ön*, *-ban/-ben*, illetve más jelentésű használatát is megfigyelhetjük, ezekben az esetekben is a román *la* előljárósó hatása lehet a magyarázat:

Beszélünk a telefontnál velek (H. S. 76 éves férfi, Botháza).

Három évig járt a jognál, aztán abbahagyta (J. M. 77 éves férfi, Magyarpalatka).

Az öste mutatták Portugáliát a televizornál (Sz. A. 87 éves nő, Pusztakamarás).

Aztán az meghalt, szegény, 52 évnél (H. S. 76 éves férfi, Botháza).

Több példában is megfigyelhető a *-ba/-be* határozórag használata a *-ra/-re* és az *-on/-en* helyviszony jelentésében, erre a jelenségre a szintén többjelentésű, de elsősorban belső helyviszonyt kifejező román *în* előljárósó határozósó hatása adhat magyarázatot.

Elvitték őket a legelőbe (Sz. A. 87 éves nő, Pusztakamarás).

Vettem a kis poggyászatot, az ételemet, s ki a hegybe (H. M. 87 éves férfi, Mezőkeszű).

Nem volt itt a környékbe ilyesmi (J. M. 77 éves férfi, Magyarpalatka).

A munkahelyel még voltam Magyarországba (Sz. I. 32 éves nő, Mócs).

A következő példánál erősíti a feltételezhető kontaktushatást az, hogy a román nyelvben is megtalálható az állandó szókapcsolat, frazéma megfelelője. (r. *a cade în nas* 'orra esik', *a sta în cap* 'fejre áll')

Ha megtudja az ember, orrba esik (J. J. 78 éves nő, Pusztakamarás).

Aztán attól arrafelé ők álljanak fejbe (M. P. 64 éves férfi, Pusztakamarás).

Szintén a helyhatározókat érintő vonzatkölcsönzés az *-on/-en/-ön* rag a *-ra/-re*, illetve a *-ban/-ben* jelentésű helyhatározóragok használata helyett, a többjelentésű *la* román előljárósó hatására.

Akkor azt mondja: az én udvaroman hogy többet hogy ne még gyere (M. P. 64 éves férfi, Pusztakamarás).

Akkor a padláson tették (J. J. 89 éves férfi, Pusztakamarás).

Csak van, amelyik külföldön ki vannak menve (Sz. I. 32 éves nő, Mócs).

Aztán ide csináltunk házat. Központon voltunk (T. I. 86 éves nő, Magyarorszávat).

Nem nagyon hozzák most a kezeken (T. I. 38 éves nő, Magyarorszávat).

Az 'ágyban ülni' jelentésű *ágyon ülni*, *ágyon feküdni* szerkezetek rendszeres használata több település beszélőinek megnyilatkozásaiban feltételezhetően azzal magyarázható, hogy a kifejezés román nyelvű megfelelőjének van *la* előljárósót tartalmazó szó változata is (r. *a sta la pat*, *a sta în pat*)

Na, de még ameddig még egy kicsit tudunk menni, nem vagyunk ágyonfekvők (H. M. 65 éves nő, Mezőkeszű).

Mind az ágyon voltam máma (T. I. 86 éves nő, Magyarorszávat).

S aztán most már rosszul van, az ágyon van (K. S. 60 éves férfi, Pusztakamarás).

A *-tól/-től* külső helyviszonyt kifejező helyhatározórag használata figyelhető meg a belső helyviszonyt kifejező *-ból/-ből* jelentésben, feltételezhetően a *de la* külső és belső helyviszonyt is jelentő kettős előljárósó hatása következtében:

Az öcsémmel megtöltöttük a vedret a kúttól (F. F. 81 éves férfi, Visa).

Kell vegyek kenyeret az üzlettől (V. A. 65 éves nő, Pusztakamarás).

De a fent bemutatott jelenség fordítottja is észlelhető, amikor időhatározói jelentésben használatos a *-ból/-ből* határozórag a *-tól/-től* raggal jelölt időhatározói jelentés kifejezésére. Gyakori előfordulásuk a román *de la* és *din* többjelentésű előljárószavak hatásával magyarázható.

S aztán itt vagyunk 56-ból (M. I. 72 éves, Mócs).

Ők elmentek Kolozsvárra 16 éves korokból (Gy. H. 48 éves, Pusztakamarás).

Egy darabig a szövetkezetnél voltunk, csak most, miután felbomlott 90-ből a szövetkezet, akkor elmentünk külön (M. I. 72 éves, Mócs).

Ritkán, de előfordul a *-ról/-ről* átvitt értelmű határozórag is a *-ra/-re* rag helyett főnevekhez és személyes névmásokhoz is kapcsolódva, illetve az 'emlékezni valakire' és a 'megemlékezni valakiről' szerkezetek is keveredhetnek:

Hát nem tudom, hol volt az, nem még emlékszek a szüleiről apámnak (H. S. 76 éves férfi, Botháza).

Arról én már nem emlékszem (B. T. 78 éves nő, Pusztakamarás).

Köszönöm, hogy volt gondja rólam is (J. J. 78 éves nő, Pusztakamarás).

Az *-ért* határozórag szokatlan használatának több fajtája is megfigyelhető, főleg okhatározói és képes helyhatározói értelemben *-tól/-től*, *-ból/-ből*, *-ra/-re*, illetve *-nak/-nek* ragokkal kifejezett részeshatározói jelentésben:

Megjeddett a kutjákért, igaz? (E. K. 72 éves nő, Botháza).

Ő valami okért nem tudja eladni, ott ha megromlik, akkor te vedd vissza (L. J. 70 éves nő, Vajdakamarás).

Ezt a pirulát, amit adott a vérnyomásért és a szívért (E. Zs. 89 éves, Magyarpalatka).

Felfedeztek valami gyógyszert a rákért (Sz. M. 55 éves nő, Mócs).

S akkor külön volt kantine, egy kis kantine, a gyerekekért (Gy. H. 48 éves nő, Pusztakamarás).

5.3.2. A határozóragok használatához hasonlóan gyakori jelenség az, amikor a névutó, határozószó, határozóragos névmás más jelentésű határozóragot kap. Mivel az egynyelvűek beszédében az eddigi spontán megfigyelések alapján nem lelhető fel ez a jelenség, a legtöbb esetben valószínűleg a román előjárósók (*către, la, după, pentru, de*) hatásával magyarázható:

*Gyere, ülj az asztal **mellett*** (J. J. 78 éves nő, Pusztakamarás).

*És mind nézte a tévét és nézett **hozzám*** (Gy. Zs. 73 éves férfi, Magyaroklyán).

*Váj, váj, mert nem gondolkaztam, hogy **mihez** jutak* (Sz. A. 87 éves nő, Pusztakamarás).

*S azt mondta **felém**: Káplár úr!* (M. P. 64 éves férfi, Pusztakamarás).

*Gondoltam magamba, ha elmondam édesanyámnak, hogy én **mibe** töröm a fejemet, ő többet nem fog aludni* (Zs. Zs. 79 éves nő, Magyarországot).

*Ne mind **oda** gondolkozz* (Zs. Zs. 79 éves nő, Magyarországot).

*Nincs **róla** baj* (P. M. 38 éves, Magyarpalatka).

*Nem is lehet összeszámítani most a gyermeknevelést **ahhoz**, amikor az én gyermekeim voltak kicsik* (L. Á. 70 éves nő Vajdakamarás).

Mivel a fenti jelenségek az egynyelvűek nyelvhasználatában ritkán, vagy csak egyedi, alkalmasszerű esetekben fordulnak elő, a kétnyelvűekében pedig feltűnően gyakoriak, és egyfajta rendszer is megfigyelhető bennük, kontaktusjelenségeknek tekintendők.

5.4. Többes szám és számbeli egyeztetés

5.4.1. A páros testrészek többes számban való használata a régi irodalomban gyakori volt, a mai magyarban inkább csak nyomtatékosításra használják, de kétnyelvű környezetben szinte csak a többes számú formájuk hallható, és ez nem csak erdélyi magyar nyelvváltozati sajátosság, hanem a többi határon túli nyelvváltozatban is megtalálható az eddigi kutatások alapján (Csernicskó, 1998, 219–220. o. Göncz 1999, 154–155. o., Lanstyák, 2000, 213–219. o., Szépfalusi és mtsai 2012, 132–133. o., Fancsali és mtsai, 2016, 186–187. o., Benő–Péntek, 2020, 299–302. o.). A román nyelvben a páros testrészek megnevezése többes számban áll, valószínűleg ez a magyarázat arra, hogy a kétnyelvűeknél a többes számú alak használata sokkal gyakoribb, így relatív kontaktusjelenségnek számít. Ezekben az esetekben értelem-szerűen a teljes mondat többes számba kerül.

*Ha nem lettek volna megdagadva a **lábai**, akkor nem vittem volna el* (J. M. 77 éves férfi, Magyarpalatka).

*A télbe azért annyit észrevettem, hogy ahogy volt a hó, igen könnyeztek a **szemeim**. Nem tudtam, állandóan kellett töröljem, nem tudtam látni vélek* (L. A. 77 éves nő, Visa).

*Kell kenjem a **térdeimet*** (Sz. A. 87 éves nő, Pusztakamarás).

*Annnyira fájtak a **kezeim**, hogy még sírtam belé* (V. A. 65 éves nő, Pusztakamarás).

A páros testrészekhez kapcsolódó tárgyak megnevezésénél is előfordul a többes szám használata:

*Már ne még vedd az én **szemüvegeimet**, vedd a tiédet* (J. P. 48 éves férfi, Pusztakamarás).

*Aztán ledobtam a **cipőimet** s úgy meztláb* (E. K. 72 éves nő, Botháza).

5.4.2. Gyakran áll többes számban a *sok, több, többi, mindegyik, egész*, illetve az összes mennyiségjelzős szó szerkezetek alaptagja, noha a magyar köznyelvben ezek az elemek inkább egyes számúak. Mivel ez a szerkezet minden vizsgált településen elterjedt, használata rendszeres, és a román nyelvben többes számban áll a mennyiségjelzős szó szerkezetek alaptagja is, kontaktusjelenségnek tekintendő.

*Mük is voltunk **sok testvérek*** (S. I. 91 éves férfi, Vajdakamarás).

***Sok fordulatok** voltak akkor* (Gy. Zs. 73 éves, Magyaroklyán).

*Vannak ott **több szobák*** (Gy. H. 48 éves nő, Pusztakamarás).

*Van egy udvar, és **több lakók** vannak. **Több lakók** vannak ott. Minden házban* (Sz. J. 54 éves férfi, Magyaroklyán).

*A magyar időbe az **egész cigányok** mind reformátusak voltak* (E. Zs. 89 éves nő, Magyarpalatka).

*Ahogy től el a karácsony, a román pap az **egész házakhaz** megy* (H. S. 76 éves férfi, Botháza).

Az *annyi* mutató névmás után is előfordul a többes számú főnév, és többes számba kerül az egész mondat:

*Régebb nem voltak **annyi halottak**, mint most vannak* (Sz. M. 43 éves nő, Magyaroklyán).

*Most már nincsenek **annyi gyerekek*** (Gy. H. 48 éves nő, Pusztakamarás).

*De nézünk mi románt is [tévécatornát], mert **annyi jó híreket** elmondanak* (L. Á. 7 éves nő, Vajdakamarás).

Alaptag nélküli mennyiségjelző is állhat többes számban, több településről is van rá adat, és a fent bemutatott jelenségekhez hasonlóan a román nyelvben is a többes számú alak használatos:

*Az **egészek** közül csak én folytattam a varrodát* (M. I. 72 éves nő, Mócs).

*Nem voltak **elegek** az osztályok* (V. A. 65 éves nő, Pusztakamarás).

*Hát itt mind magyarok vannak **többek*** (Sz. M. 43 éves nő, Magyaroklyán).

*Az **összes falvaknak** a gyerekei 1-4 osztályt végezték náluk a faluban, s aztán bejöttek Mócsra* (Sz. M. 55 éves nő, Mócs).

5.4.3. Olyan, általános fogalmakat kifejező főnevek is állhatnak többes számban, amelyek a magyar köznyelvben inkább egyes számban jelennek meg ezekben a kifejezésekben, de a román nyelvű megfelelőjük többes számban használatos.

*Nekem voltak valami **problémáim*** (M. I. 72 éves nő, Mócs).

*Nem szeretik a **halakat**?* ('halhúst') (T. I. 86 éves nő, Magyarországot).

*Akkor nem voltak **mosógépek*** (Gy. H. 48 éves nő, Pusztakamarás).

*Jobban szeretik, hogy legyenek az **utakon*** (K. M. 53 éves nő, Vajdakamarás).

5.4.4. Megfigyelhetők további személy-szám egyeztetési zavarok, melyek következtében olyan mondatrészek kerülnek többes számba, melyek a köznyelvben egyes számban használatosak. Ezeknek a szerkezeteknek nem találjuk a szó szerinti román nyelvű párhuzamait, magyarázatuk a kétnyelvűségből fakadó bizonytalanság lehet, illetve alkalmi beszélt nyelvi jelenségnek is tekinthetők:

*A két **fiú** magyar családot **alapítottak*** (Sz. M. 55 éves nő, Mócs).

*Mik szerettük ezt a dolgot, hogy dolgozzunk, **földmunkás** **hogyan legyünk*** (P. S. 63 éves férfi, Magyarországon).

*Csak a románok **több vannak**, aztán csak nálójak még gyűlnek* (H. S. 76 éves férfi, Botháza).

*Akkor **jöttek a vendégség*** (K. A. 65 éves nő, Magyarországot).

Vannak** nekem egy-egy **filmem (H. E. 8 éves nő, Mezőkeszű).

5.5. Feltételes mód kifejezése kijelentő módú igével

Jellegzetes, rendszerszinten előforduló jelenség az, amikor formailag, szerkezetileg kijelentő módba kerül az ige olyan esetekben is, amelyekben a köznyelv feltételes módot alkalmaz. Azért fontos hangsúlyozni, hogy *szerkezetileg* áll kijelentő módban, mert a kontextusból mindig kiderül, hogy a beszélő feltételes módot szándékosan kifejezni, de például az összetett feltételes módú szerkezetekben el is marad egy-egy elem.

5.5.1. Leggyakrabban a *mintha* kötőszóval bevezetett (mellék)mondatokban találkozunk a jelenséggel: *Mintha most is látom...* Valószínűleg azzal magyarázható ez a kifejezés, hogy a román nyelvben ebben a mondat szerkezetben az alárendelt mondatban az ige kijelentő módban áll. (r. *Parcă îl văd și acum...*)

*Volt az a nagy kenyér, 15 lej volt, **mintha most is látom*** (P. S. 63 éves férfi, Magyarországon).

*A magyar hangsúlynál **mintha már nálam nagy gond van*** (Sz. M. 55 éves nő, Mócs).

*Te, csinálj egy kicsi palacsintát, mert **mintha olyan éhes vagyok*** (Sz. A. 87 éves nő, Pusztakamarás).

*Aztán ott lehattünk, **mintha még most is emlékszek**, ottan voltunk ott gyermekik, nem tudom, hogy kerültem oda (E. K. 72 éves nő, Botháza).*

Külön figyelemre méltók azok az esetek, amikor a *mintha* kötőszót tartalmazó mondat tagadó formában jelenik meg, és a kötőszó egyfajta tiltó formát ölt, *mintha ne* lesz a *mintha nem* helyett. Mivel erre a jelenségre csak egy faluban találtunk adatot, pontosabb leírásához további megfigyelésekre és kutatásokra van szükség.

*Aztán úgy eltelet, és úgy elmentek, **mintha ne** is lettek volna (K. A. 65 éves nő, Magyarorszávat).*

*Hát azzal pontosan olyan jól lehetett beszélni, **mintha ne** lett volna tiszteletes asszony (N. Zs. 84 éves nő, Magyarorszávat).*

5.5.2. Összetett állítmánnyal kifejezett múlt idejű igéknél megfigyelhető, hogy elmarad a feltételes módú szerkezethez szükséges *volna* segédige. Ennek a szerkezetnek az elemzésénél hangsúlyozni kell azt is, hogy a román nyelv ugyanazzal az igeformával fejezi ki a *kell* és a *lehet* segédigék múlt idejét kijelentő és feltételes módban is: *trebuia...*, *putea...*

*Még kaptam itthon is egy pofot, hogy azt azért kaptam, mert csináltam, **amit nem kellett** [volna] az iskolába (M. I. 72 éves nő, Mócs).*

*Nem tett bé a primár annyit, amennyit **kellett** [volna] (K. A. 65 éves nő, Magyarorszávat).*

*De el kell nézni, és meg kell bocsátni, s ő se **kellett** [volna] olyan zokon vegye az intő szót (J. J. 78 éves nő, Pusztakamarás).*

*Az Isten őrizzen, mert **lehetett** [volna], hogy törjem ki a lábomat innét, ni (Sz. A. 87 éves nő, Pusztakamarás).*

Az 5.5.1-ben tárgyalt jelenséghez hasonlóan, a múlt idejű feltételes módú szerkezeteknél is előfordul a *ne* a *nem* helyett:

*Ha **ne mentünk volna**, nem lenne még ez a kicsi nyugdíj se, amit adnak. Nem is gondoltunk arra, hogy na, valaha mi kapunk nyugdíjt, vagy hogy lesz. De ha **ne lenne**, mi is lenne velünk (N. M. 77 éves nő, Vajdakamarás).*

*Ha **ne mentem volna**, hogy csináljak szemüveget, még most se tudtam volna, hogy nekem van hályog a szememen (L. A. 77 éves nő, Visa).*

*Ági, ha **ne te híttál volna**, én el se jöttem volna most Magyarországra (L. A. 77 éves nő, Visa).*

5.5.3. Alkalmoszerűen fordulnak elő, de feltétlenül megemlíthendők olyan hiányjelenségek, hiányos mondat szerkezetek, melyekből hiányzik egy-egy kötőszó vagy utalószó, eddigi megfigyelések és adatok szerint feltételezhetően a párhuzamos román nyelvű mondat szerkezetének mintájára:

Jobb, amikor dolgozik az ember, mint [amikor] *áll.* (r. *E mai bine să lucrezi decât să stai*) (E. K. 72 éves nő, Botháza).

[Olyat] *beszél, ami nem úgy van.* (r. *Vorbește ceea ce nu este așa*) (N. F. 86 éves férfi, Vajdakamarás).

A hangsúlyt nem [oda] *rakom, ahova kell.* (r. *Nu pun accentul unde trebuie*) (Sz. M. 55 éves nő, Mócs).

S nem csinálták [úgy] *ahogy kell* (r. *Nu au făcut cum trebuie*) (S. S. 51 éves férfi, Magyarkályán).

6. Összegzés

A tanulmányban vizsgált jelenségeken keresztül a nyelvi érintkezés grammatikai vonatkozásait mutattam be a mezőségi kétnyelvű beszélők nyelvhasználatában. Az adatok alapján megállapítható, hogy legjellemzőbbek a mondatnani, szórendi sajátosságok, a többes számnak és a számbeli egyeztetésnek a köznyelvitől eltérő használata, a vonzatkeverés és vonzatkölcsönzés, a redundancia- és hiányjelenségek, ami szükségtelen mondatrészek betoldását vagy fontos mondatrészek elhagyását jelenti. A redundanciajelenségekhez tartozik a szükségtelen névelő használata, a sajátos kettős tagadás, tagadószók halmozása, a hiányjelenségekhez a feltételes módú igeszervezeteknél a segédige elhagyása. A jelenségek egy részénél egyértelműen kimutatható a román nyelvi hatás, például a vonzatkeverésnél, vonzatkölcsönzésnél, így ez kontaktusjelenségnek tekintendő, ahogy a segédige elhagyása is a feltételes módú igeszervezetekben. Más jelenségek, mint a szokatlan szórend és a többes szám eltérő használata relatív kontaktusjelenségnek minősülnek, mert ezek az egynyelvű beszélők nyelvhasználatában is észlelhetők, csak ritkábban és inkább alkalmyszerűen. A nyelvi érintkezés folyamatainak teljes megértéséhez szükséges a grammatikai kontaktusjelenségek további kutatása, a bemutatott jellegzetességek ellenőrzése egynyelvű beszélők megnyilatkozásaiban, szemantikai szempontok bevonása a grammatikai jelenségek kutatásába is.

Irodalom

1. Alexics György, 1888. *Magyar elemek az oláh nyelvben.* Budapest.
2. Bakos Ferenc, 1952a. A román nyelv. *Magyar Nyelvőr* 76: 342–347. o.
3. Bakos Ferenc, 1952b. A román nyelv. II. *Magyar Nyelvőr* 76: 342–347. o.
4. Bakos Ferenc, 1970. A végartikulus alakulása román jövevényszavainkban. *Magyar Nyelv* 66. 178–183. o.
5. Bakos Ferenc, 1982. *A magyar szókészlet román elemeinek története.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
6. Balázs László, 1965. Aspecte ale interacțiunii limbilor. Relații lingvistice româno-maghiare. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Series Philologia Fasc.* 1. 80–91. o.

7. Bartha Csilla, 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
8. Benő Attila, 2004. *A kölcsönszó jelentésvilága. A román-magyar nyelvi érintkezés lexikai-szemantikai kérdései*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület.
9. Benő Attila, 2013. Egy lehetséges relatív kontaktusjelenség az erdélyi magyar nyelvváltozatban: az általános alany kifejezése egyes szám második személyű igealakokkal. In: Agyagási Klára – Hegedűs Attila – É. Kiss Katalin szerk. *Nyelvelmélet és kontaktológia 2*. Piliscsaba: PPKE BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék, 13–26. o.
10. Benő Attila, 2014. *Kontaktusjelenségek az erdélyi magyar nyelvváltozatokban*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület.
11. Blédy Géza, 1942. *Influența limbii române asupra limbii maghiare*. Sibiu: Universitatea „Regele Ferdinand. I.” Cluj-Sibiu.
12. Csernicskó István, 1998. *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris Kiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.
13. Deme László – Imre Samu szerk., 1968–1977. *A magyar nyelvjárások atlasza I–VI*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
14. Fancsaly és mtsai = Fancsaly Éva – Gúti Erika – Kontra Miklós – Molnár Ljubic Mónika – Oszkó Beatrix – Siklósi Beáta – Zagar Szentesi Orsolya, 2016. *A magyar nyelv Horvátországban*. Szerk. Kontra Miklós. Budapest–Eszék: Gondolat Kiadó – Media Hungarica Művelődési és Tájékoztató Intézet.
15. Göncz Lajos, 1999. *A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban)*. Budapest–Újvidék: Osiris Kiadó – Forum Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.
16. Kádár Edit, 2000. Etnolingvisztikai vitalitás a szórványban (Oltszakadát). *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 64/1–2: 69–108. o.
17. Kiss Jenő, 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
18. Lambert, Wallace E., 1974. Culture and language as factors in learning and education. In: Aboud, F. & Meade, R. D. eds. *Cultural Factors in Learning*. New York: Academic Press. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED096820.pdf> (letöltés ideje: 2021. március 15.)
19. Lanstyák István, 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest–Pozsony: Osiris Kiadó – Kalligram Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.
20. Lanstyák István, 2009. *A magyar beszélt nyelv sajátosságai*. Pozsony–Bratislava: Stimul.
21. Lanstyák István, 2011. A magyar nyelv szlovákiai változatainak jellemzői. In: Szabó Mihály Gizella – Lanstyák István szerk. *Magyarok Szlovákiában VII. Kötet. Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 55–82. o.
22. Lanstyák István, 2016. Abszolút és relatív kontaktushatás. In: É. Kiss Katalin – Hegedűs Attila – Pintér Lilla szerk. *Nyelvelmélet és kontaktológia 3*. Budapest–Piliscsaba: PPKE Szent István Társulat – Az Apostoli Szentszék Kiadója, 46–66. o.
23. Márton Gyula, 1972. *A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai*. Bukarest: Kriterion Könyvkiadó.
24. Márton Gyula – Péntek János – Vöö István, 1977. *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai*. Bukarest: Kriterion.

25. Murádin László – Juhász Dezső szerk., 1995–2010. *A romániai magyar nyelvjárások atlasza I–XI*. Budapest: [I–II] Magyar Nyelvtudományi Társaság, [III–XI] Magyar Nyelvtudományi Társaság – Pharma Press Kiadó,.
26. Péntek János, 1981. A román–magyar nyelvi kölcsönhatás néhány szemantikai vonatkozása. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 25/1: 77–81. o.
27. Péntek János, 1997. Kontaktusjelenségek és folyamatok a magyar nyelv kisebbségi változataiban. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 41/1: 37–50. o.
28. Péntek János – Benó Attila, 2020. *A magyar nyelv Romániában (Erdélyben)*. Kolozsvár – Budapest: Erdélyi Múzeum-Egyesület – Gondolat Könyvkiadó.
29. Szépfalusi és mtsai = Szépfalusi István – Vörös Ottó – Beregszászi Anikó – Kontra Miklós, 2012. *A magyar nyelv Ausztriában és Szlovéniában*. Kontra Miklós szerk. Budapest–Alsóőr–Lendva: Gondolat Kiadó – Imre Samu Nyelvi Intézet – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet.
30. Tamás Lajos, 1966. *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
30. Zsemlyei János, 1969. Román kölcsönszavaink -uj szóvégének kérdéséhez. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 12/1: 117–121. o.
31. Zsemlyei János, 1979. *A Kis-Szamos vidéki magyar tájszólás román kölcsönszavai*. Bukarest: Kriterion Kiadó.
32. Zsemlyei János, 1995. Román tükörszavak, tükörkifejezések és hibridszavak a romániai magyarság nyelvhasználatában. In: Kassai Ilona szerk. *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. A 6. Élőnyelvi Konferencia előadásai. 1995. 245–252. o.

References

1. Alexics György, 1888. *Magyar elemek az oláh nyelvben [Hungarian Elements in the Wallachian Language]*. Budapest. (In Hungarian).
2. Bakos Ferenc, 1952a. A román nyelv [The Romanian Language]. *Magyar Nyelvőr [Hungarian Language Guide]* 76: 342–347. (In Hungarian).
3. Bakos Ferenc, 1952b. A román nyelv [The Romanian Language] II. *Magyar Nyelvőr [Hungarian Language Guide]* 76: 342–347. (In Hungarian).
4. Bakos Ferenc, 1970. A végartikulus alakulása román jövevényszavainkban [Forming of Articles in our Romanian Loan-Words]. *Magyar Nyelv [The Hungarian Language]* 66. 178–183. (In Hungarian).
5. Bakos Ferenc, 1982. *A magyar szókészlet román elemeinek története [History of the Romanian Elements of the Hungarian Vocabulary]*. Budapest: Akadémiai Kiadó (In Hungarian).
6. Balázs László, 1965. Aspecte ale interacțiunii limbilor. Relații lingvistice româno-maghiare [Aspects of the Interaction of Languages. Romanian-Hungarian Linguistic Language Contacts]. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Series Philologia Fasc. 1*. 80–91. (In Romanian).
7. Bartha Csilla, 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései [The Basics of Bilingualism]*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó (In Hungarian).

8. Benő Attila, 2004. *A kölcsönszó jelentésvilága. A román-magyar nyelvi érintkezés lexikai-szemantikai kérdései* [*The Semantic Field of Loan-words. Lexical and Semantical Aspects of the Romanian-Hungarian Language Contact*]. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület (In Hungarian).
9. Benő Attila, 2013. Egy lehetséges relatív kontaktusjelenség az erdélyi magyar nyelvváltoztatban: az általános alany kifejezése egyes szám második személyű igealakokkal [A Possibly Relative Language Contact Phenomenon in the Hungarian Spoken in Transylvania: Expressing General Subject by Second Person Singular Verb Form]. In: Agyagási Klára – Hegedűs Attila – É. Kiss Katalin szerk. *Nyelvelmélet és kontaktológia 2.* [*Language Theory and Contactology 2.*]. Piliscsaba: PPKE BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék, 13–26. o. (In Hungarian).
10. Benő Attila, 2014. *Kontaktusjelenségek az erdélyi magyar nyelvváltozatokban* [*Language Contact Issues in the Hungarian Spoken in Transylvania*]. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület (In Hungarian).
11. Blédy Géza, 1942. *Influența limbii române asupra limbii maghiare* [*The Influence of Romanian Language on the Hungarian Language*]. Sibiu: Universitatea „Regele Ferdinand. I.” Cluj-Sibiu. (In Romanian).
12. Csernicskó István, 1998. *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)* [*The Hungarian Language in Ukraine (Subcarpathia)*]. Budapest: Osiris Kiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely (In Hungarian).
13. Deme László – Imre Samu szerk., 1968–1977. *A magyar nyelvjárások atlasza I–VI* [*The Atlas of Hungarian Dialects I–VI*]. Budapest: Akadémiai Kiadó (In Hungarian).
14. Fancsaly és mtsai = Fancsaly Éva – Gúti Erika – Kontra Miklós – Molnár Ljubic Mónika – Oszkó Beatrix – Siklósi Beáta – Zagar Szentesi Orsolya, 2016. *A magyar nyelv Horvátországban* [*The Hungarian Language in Croatia*]. Szerk. Kontra Miklós. Budapest–Eszék: Gondolat Kiadó – Media Hungarica Művelődési és Tájékoztató Intézet (In Hungarian).
15. Göncz Lajos, 1999. *A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban)* [*The Hungarian Language in Yugoslavia (Voivodship)*]. Budapest–Újvidék: Osiris Kiadó – Forum Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely (In Hungarian).
16. Kádár Edit, 2000. Etnolingvisztikai vitalitás a szórványban (Oltszakadát) [Ethnolinguistic Vitality in the Diaspora (Oltszakadát)] *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* [*Journal of Linguistic and Literary Studies*] 64/1–2: 69–108. o. (In Hungarian).
17. Kiss Jenő, 1995. *Társadalom és nyelvhasználat* [*Society and Language Use*]. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó (In Hungarian).
18. Lambert, Wallace E., 1974. Culture and language as factors in learning and education. In: Aboud, F. & Meade, R. D. eds. *Cultural Factors in Learning*. New York: Academic Press. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED096820.pdf> (download date: 15th March 2021).
19. Lanstyák István, 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában* [*The Hungarian Language in Slovakia*]. Budapest–Pozsony: Osiris Kiadó – Kalligram Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely (In Hungarian).

20. Lanstyák István, 2009. *A magyar beszélt nyelv sajátosságai [Characteristics of the Hungarian Spoken Language]*. Pozsony–Bratislava: Stimul (In Hungarian).
21. Lanstyák István, 2011. A magyar nyelv szlovákiai változatainak jellemzői [Characteristics of the Hungarian Language in Slovakia]. In: Szabó Mihály Gizella – Lanstyák István, szerk. *Magyarok Szlovákiában [Hungarians in Slovakia] VII. Kötet. Nyelv.* Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 55–82. o. (In Hungarian).
22. Lanstyák István, 2016. Abszolút és relatív kontaktushatás [Absolute and Relative Language Contact Effect]. In: É. Kiss Katalin – Hegedűs Attila – Pintér Lilla szerk. *Nyelvelmélet és kontaktológia [Language Theory and Contactology] 3.* Budapest–Piliscsaba: PPKE Szent István Társulat – Az Apostoli Szentszék Kiadója, 46–66. o. (In Hungarian).
23. Márton Gyula, 1972. *A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai [Romanian Loan-Words in the „Csángó” Dialect of the Romanian Moldavia]*. Bukarest: Kriterion Könyvkiadó (In Hungarian).
24. Márton Gyula – Péntek János – Vő István, 1977. *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai [The Romanian Loan-Words in the Hungarian Dialects]*. Bukarest: Kriterion (In Hungarian).
25. Murádin László – Juhász Dezső szerk., 1995–2010. *A romániai magyar nyelvjárások atlasza I–XI [The Atlas of Hungarian Dialects in Romania I–XI]*. Budapest: [I–II] Magyar Nyelvtudományi Társaság, [III–XI] Magyar Nyelvtudományi Társaság – Pharma Press Kiadó (In Hungarian).
26. Péntek János, 1981. A román-magyar nyelvi kölcsönhatás néhány szemantikai vonatkozása [Semantic Aspects of the Romanian-Hungarian Language Contact]. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények [Journal of Linguistic and Literary Studies]*. 25/1: 77–81. o. (In Hungarian).
27. Péntek János, 1997. Kontaktusjelenségek és folyamatok a magyar nyelv kisebbségi változataiban [Contact Phenomenon and Processes in Hungarian as a Minority Language] *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények [Journal of Linguistic and Literary Studies]* 41/1: 37–50. o. (In Hungarian).
28. Péntek János – Benő Attila, 2020. *A magyar nyelv Romániában (Erdélyben) [The Hungarian Language in Romania (Transylvania)]*. Kolozsvár – Budapest: Erdélyi Múzeum-Egyesület – Gondolat Könyvkiadó (In Hungarian).
29. Szépfalusi és mtsai = Szépfalusi István – Vörös Ottó – Beregszászi Anikó – Kontra Miklós, 2012. *A magyar nyelv Ausztriában és Szlovéniában [The Hungarian Language in Austria and Slovenia]*. Kontra Miklós, szerk. Budapest–Alsóőr–Lendva: Gondolat Kiadó – Imre Samu Nyelvi Intézet – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (In Hungarian).
30. Tamás Lajos, 1966. *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen [Etymological-Historical Dictionary of the Hungarian Elements in Romanian]*. Budapest: Akadémiai Kiadó (In German).
31. Zsemlyei János, 1969. Román kölcsönszavaink -uj szövegének kérdéséhez [To the Issue of the Word Ending -uj in Romanian Loan-words]. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények [Journal of Linguistic and Literary Studies]* 12/1: 117–121. o. (In Hungarian).

32. Zsemlyei János, 1979. *A Kis-Szamos vidéki magyar tájszólás román kölcsönszavai* [*Romanian Loan-words of the Hungarian Dialect of Kis-Szamos Region*]. Bukarest: Kriterion Kiadó (In Hungarian).
33. Zsemlyei János, 1995. Román tükörszavak, tükörfeljezések és hibridszavak a romániai magyarság nyelvhasználatában [Romanian Translation Loans, Loan Expressions and Hybrid Words in the Language Use of Hungarians in Romania]. In: Kassai Ilona szerk. *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat* [*Bilingualism and Hungarian Language Use*]. A 6. Élőnyelvi Konferencia előadásai. 1995. 245–252. o. (In Hungarian).

Grammatikai vonatkozású kontaktusjelenségek a mezősi nyelvhasználatban

Sófalvi Krisztina, dr., Kolozsvár. Erdélyi Múzeum-Egyesület, sajtófelelős; Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Nemzetközi Kapcsolatok és Európai Tanulmányok Tanszék, angoltanár, Románia; krisztina.sofalvi@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4878-9894>.

A tanulmány élőnyelvi adatok alapján mutatja be a nyelvi érintkezés grammatikai vonatkozásait a mezősi magyar közösségek nyelvhasználatában. Az elemzéshez alapul szolgáló adatbázis egy nagyobb, átfogó kutatás részeként jött létre, melynek során a mezősi szórványok nyelvcsere-folyamatait vizsgáljuk, és melyet három éve folyamatosan bővítünk. Az élőnyelvi kutatás nem strukturált, narratív interjúk, hangfelvételek segítségével történt eddig összesen kilenc faluban, különböző életkorú magyar anyanyelvű adatközlőkkel, akik egyénenként eltérő szinten a román nyelvet is beszélik. Ezek a közösségek demográfiailag és a nyelvi környezet, valamint a magyar-román kétnyelvűség fokozatainak szempontjából is változatos terepet biztosítanak a kétnyelvűségi kutatásokhoz. A nyelvi érintkezés eddigi kutatásai főképpen a lexikai és hangtani vizsgálatokra irányultak, egy ideje kiterjedtek a szemantikai vonatkozásokra is, de a grammatikai jelenségek szempontjából eddig kevés eredménnyel rendelkezünk. A tanulmányban bemutatott adatok alapján a vizsgált grammatikai jelenségek esetenként a domináns második nyelv, azaz a román nyelv hatásával, vagy a két nyelvi rendszer működtetésével és az ebből fakadó bizonytalansággal magyarázhatók. A román nyelvi hatásra leggyakrabban előforduló grammatikai kontaktusjelenségek a mondatnapi, szórendi sajátosságok, a többes számnak a köznyelvitől eltérő használata, vonzatkeverés, vonzatkölcsönzés, redundancia- és hiányjelenségek. A redundancia-jelenségekhez tartozik a szükségtelen névelő használata, a sajátos kettős tagadás, tagadószók halmozása, a hiányjelenségekhez pedig a feltételes módú igerkezeteknél a segédige elhagyása. A jelenségek vizsgálata során egyes esetekben, például a vonzatkölcsönzésnél, vonzatkeverésnél egyértelműen kimutatható a román nyelvi párhuzam, így ez kontaktusjelenségnek tekintendő, ahogyan a segédige elhagyása is a feltételes módú igerkezetekben. Más jelenségek, mint a sajátos, inkább a román nyelvre jellemző szórend és a többes szám eltérő használata relatív kontaktusjelenségnek számíthatnak, mert ezek az egy-nyelvűek nyelvhasználatában is előfordulnak, csak ritkábban, mint a kétnyelvűeknél.

A nyelvi érintkezés folyamatainak teljes megértéséhez a grammatikai kontaktusjelenségek további vizsgálatára van szükség.

Kulcsszavak: *nyelvi érintkezés, kétnyelvűség, szórvány, grammatikai kontaktusjelenségek, többes szám, kettős tagadás, vonzatkölcsönzés.*

Грама́тичні контаќтні яви́ща у мовле́нні ре́гіону Мезевше́г

др. Крістіна Шофалві, Клуж-Напока. Спілка музеїв Трансільванії, речник; Трансільванський угорський науковий університет «Sapientia», кафедра міжнародних відносин і європейських досліджень, викладач англійської мови, Румунія; krisztina.sofalvi@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4878-9894>

У статті на основі даних живого мовлення представлено грама́тичні аспекти мовних контактів у мововживанні угорської громади регіону Мезевше́г (Румунія). База даних, що стала основою аналізу, є частинкою більшого, всеохоплюючого дослідження, де вивчалися процеси мовного контактування угорської діаспори в Мезевше́гі і яке триває вже три роки. Дослідження живого мовлення відбулося з допомогою записаних не структурованих, наративних інтерв'ю. Інтерв'ювання відбувалося у дев'яти селах, респондентами виступали особи різного віку з рідною угорською мовою, які володіють різною мірою румунською мовою. Ці громади демографічно і з точки зору мовного середовища та угорсько-румунської двомовності забезпечують «вдячне» середовище для вивчення двомовності. Дослідження мовних контактів до цього переважно зосереджувалися на лексичних і фонетичних особливостях, у певний період вони поширилися на семантичні аспекти, натомість грама́тичні яви́ща залишалися здебільшого поза увагою науковців. Презентовані в публікації грама́тичні яви́ща пояснюються в окремих випадках впливом домінантної другої мови, тобто румунської, або ж взаємодією двох мовних систем і невизначеністю, яка цим зумовлена. Під впливом румунської мови найбільш часто трапляються такі грама́тичні контаќтні яви́ща, як використання синтаксичних конструкцій, порядку слів, форм множини із відхиленням від літературних норм; також фіксуються змішування і запозичення відмінків, вживання додаткових зайвих елементів чи навпаки – пропуск необхідних. У першому випадку це вживання зайвих номінативів, своєрідне подвійне заперечення, накопичення заперечних слів, а у другому – пропуск допоміжного дієслова в конструкціях умовного способу. У ході аналізу більшості явищ чітко простежується паралель румунської мови, тому це можна трактувати як контаќтні яви́ща (як, наприклад, пропуск допоміжного дієслова в конструкціях умовного способу). Окремі яви́ща (характерний для румунської мови порядок слів та інше використання форм множини) можна розглядати як релятивні контаќтні яви́ща, оскільки вони трапляються у мовленні і тих осіб, які володіють тільки однією мовою, просто рідше, ніж у мовленні двомовних. Для повного розуміння процесів мовного контактування необхідним є подальший аналіз грама́тичних контаќтних явищ.

Ключові слова: *мовні контакти, двомовність, грама́тичні контаќтні яви́ща, множина, подвійне заперечення, запозичення відмінків.*

Grammatical phenomena of language contact in the language use of Hungarians living in the Transylvanian Plain (Mezőség)

Sófalvi Krisztina, PhD, Kolozsvár. Transylvanian Museum Society, press officer; Sapientia Hungarian University of Transylvania, English teacher, Romania; krisztina.sofalvi@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4878-9894>

The paper discusses the grammatical aspects of language contact in the language use of Hungarian communities in the Transylvanian Plain on the basis of living language data. The database has been created as part of a larger, more extensive research in the course of which the language shift processes of the Hungarian-Romanian bilingual speakers living in the diasporic communities of the Transylvanian Plain are being analysed and which has been continuously increased in the past three years. The research has been carried out by narrative interviews recorded in nine communities by now, with native Hungarian speakers of different ages who also speak Romanian to a certain extent. These communities have provided a varied field for bilingual researches from a demographical point of view but in terms of linguistic environment and the extent of bilingualism as well. Up to now the language contact researches have mainly been directed towards lexical and phonetical aspects, and for a while they have been extended to semantical aspects too, but as far as grammatical contact phenomena are concerned, we have quite few results at the moment. On basis of the data presented in the paper the analysed phenomena can be explained in certain cases with the influence of the dominant second language, respectively the Romanian, or with the uncertainty rising from the running of two language systems at the same time. The phenomena occurring most often as results of the Romanian language effect are the syntactical phenomena and those regarding word order, the use of plurals in a different way from the standard use, suffix confusions, suffix borrowings, redundancy and missing elements. Redundancy phenomena contain the use of unnecessary articles, special double negation, redundancy of negative particles, missing elements mean the lack of the modal verb in conditional structures. In certain cases, for example at the phenomenon of suffix borrowing, the parallel structures can be found in Romanian as well, so this can be considered language contact phenomenon, just like the lack of modal verbs in conditional structures. Other phenomena, such as the specific SVO word order characteristic of the Romanian language, or specific use of plurals are viewed as relative language contact phenomena, as these can be observed in the language use of monolingual Hungarian speakers too, though more rarely than in the language use of bilinguals. In order to completely understand the processes of language contacts further researches of the grammatical contact phenomena are needed.

Keywords: *language contact, bilingualism, diaspora, grammatical contact phenomenon, plurals, double negation, suffix borrowing.*